

งานอาสาสมัครกับการพัฒนาชนบทไทย

ในที่นี้ จะพูดถึงเรื่องบางอย่างที่รู้และคิดเพื่อเอามาพิจารณากัน ในเบื้องต้นนี้อยากจะอธิบายความคิดของตนเองเกี่ยวกับ

1. ทำไมจึงต้องมีการพัฒนาชนบท

2. ในด้านเอกชนและรัฐบาล เอกชนได้มีการทำอะไรไปบ้าง

3. ความมุ่งหมายในการชุมนุมสัมมนาครั้งนี้มีว่า ควรจะคิดถึงอะไรบ้าง ในขณะที่เรามีหน่วยอาสาพัฒนาทั้งไทยและต่างประเทศ รวมอาสาสมัครไทยที่ทำงานในต่างประเทศและหน่วยราชการเราควรจะทำอะไรร่วมกันหรือไม่

1. แรกทีเดียวก็เกี่ยวกับประสบการณ์ของผมในการพัฒนาชนบท งานในช่วง 30 ปีที่แล้วมาแล้ว เราได้ทำงานด้านการพัฒนากันอย่างไร นับตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เสร็จใหม่ ๆ นักเรียนไทยที่เรียนในต่างประเทศและในประเทศเริ่มมีบทบาทในการเข้ารับราชการในฐานะต่าง ๆ เพื่อทำงานสนองพระเดชพระคุณของชาติ ขณะที่ประเทศขาดแคลนเครื่องอุปโภคบริโภค การบริหารราชการหลังสงครามโลกไม่ถูกต้อง เช่น การให้อภิสิทธิ์แก่คนบางคน มีการตั้งสำนักงานควบคุมการส่งออกข้าว การให้อภิสิทธิ์แก่ผู้มีอำนาจทางการเมืองเป็นของไม่ถูกต้อง ทางด้านเศรษฐกิจมีความยุ่งเหยิงพอใช้ แม้แต่การแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศ เงินไทยขณะนั้นมีอัตราแลกเปลี่ยนหลายอัตรา มีการควบคุมการแลกเปลี่ยนเงินก็จริง แต่ไม่มีประสิทธิภาพ ด้านการค้าก็มีอุปสรรคมากทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ ยังด้านการคลังอีก งบประมาณสมัยนั้นไม่เป็นงบประมาณ เป็นการคาดการณืล่วงหน้าเล็ก ๆ น้อย ๆ รัฐบาลส่วนใหญ่ไม่มี

★ เป็นคำบรรยายของ ดร.ป๋วย อึ๊งภากรณ์ เมื่อวันที่อาทิตย์ที่ 3 ตุลาคม 2519 ตีพิมพ์ใน สรุปการสัมมนาเรื่อง "ความสัมพันธ์ระหว่างอาสาสมัครไทยและอาสาสมัครต่างประเทศ และการพัฒนาชนบท" วันที่ 3-5 ตุลาคม 2519 ณ มูลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ฝายน้ำล้น จังหวัดชัยนาท

รายได้จากภาษีอากร มักจะใช้วิธีกู้เงินจากต่างประเทศมาเป็นเกณฑ์บางคนอาจจะไม่เชื่อ แต่สามารถไปพิสูจน์ได้ เช่น รัฐบาลใช้เงิน 100 ต้องกู้เงินถึง 50 สถิติการค้าระหว่างประเทศไม่ทันกาล ไม่ทราบว่าเป็นีควรจะทำอะไรเท่าใด สถิติการค้าปี 1946-47 กว่าจะออกมาก็ปี 1952 ใช้เวลานานหลายปีจึงจะมีสถิติออกมา อย่างนี้จะไปใช้ในการวางนโยบายทางด้านเศรษฐกิจได้อย่างไร เราเก่งทางประวัติศาสตร์มากกว่าที่จะเก่งทางสถิติ แม้แต่บัญชีการใช้เงินและรับเงินของรัฐบาล ก็ใช้เวลาประมาณ 5 ปีถึง 10 ปี กว่าจะออกมาแสดงว่า ไม่มีการควบคุมการคลังของรัฐบาลเลย ที่กล่าวนี้ไม่ได้พูดถึงสภาพการณ์ของบ้านเมือง ว่ายากจนประการใด ถนนหนทางที่จะมีไปชนบทสำหรับอาสาสมัครรุ่นที่ใหม่ ๆ จากต่างประเทศอาจจะเห็นว่า ถนนหนทางดีพอสมควร หรือแม้แต่คนหนุ่มสาวในเมืองไทย อาจจะคิดว่ามันมีอยู่หลายปีแล้ว ความจริงไม่ใช่ แม้แต่ในปี 1954-1955 การจะมาชยันต ถ้าไม่มาทางเรือ ต้องใช้ถนน พวกเราทั้งหลายเวลากลับถึงบ้านกลายเป็นฝรั่งหมดเพราะเหตุว่า สีระแแดง เนื่องจากถนนเป็นลูกรัง มีฝุ่นมาก ไม่ได้รับการซ่อมแซม

2. สิ่งเหล่านี้เป็นปัญหาของบ้านเมืองในขณะนั้น เพราะฉะนั้นพวกเพื่อนผมตัวผมเองจึงมาร่วมกันทำเพื่อจะแก้วิถีชีวิตที่เกิดขึ้นหลังสงคราม พยายามแก้ไขระบบบริหารที่ไม่ดี ให้มันดีขึ้นทั้งในด้านวิชาการ คือ สถิติ ในด้านการบริหารการงาน และการบัญชี ได้พยายามสร้างถนน สร้างเขื่อนเจ้าพระยา เพื่อเป็นจุดเริ่มต้นของการระดมกำลังไปสู่การชลประทาน ได้พยายามสร้างการคมนาคม รถไฟ ท่าเรือ และถนนให้เรียบร้อย ทางไปรษณีย์ แต่ก่อนภายในกรุงเทพฯ จากจุดหนึ่งซึ่งยังเล็กขณะนั้น ไปยังมีอีกจุดหนึ่ง ต้องใช้เวลา 5 วัน ก็พยายามให้ใช้เวลาอย่างมาก 2 วัน หรือให้ดีก็ 1 วัน ถึง นี่เป็นเรื่องที่คนรุ่นผมพยายามทำให้เกิดขึ้น ส่วนเรื่องระหว่างประเทศ ท่านเห็นแล้วว่าเงินบาทของเรามีเสถียรภาพแค่ไหน ที่เคยมีอัตราแลกเปลี่ยนที่ขึ้น ๆ ลง ๆ อยู่มาก ๆ ทำนองเดียวกับเงินปอนด์ขณะนี้ เราได้แก้ไขให้มีเสถียรภาพ ที่มีหลายอัตราทำให้มีอัตราเดียว แต่เพื่อนผมคนรุ่นเดียวกับผมทำมาแล้ว เมื่อถึงเวลาแล้ว ด้วยความร่วมมือของธนาคารโลก ตอนนั้นอยู่ในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ได้เสนอรัฐบาลว่า ควรที่จะมีการวางแผนพัฒนาที่ถูกต้อง เพราะเหตุว่าคนเราจำเป็นต้องพิจารณาล่วงหน้าว่าเราจะทำอะไร ประเทศชาติก็เช่นเดียวกัน จำเป็นต้องพิจารณาล่วงหน้าว่าควรจะทำอะไรที่เป็นคุณแก่ประเทศชาติ เพราะฉะนั้นจึงได้มีการวางแผนเศรษฐกิจแห่งชาติขึ้น สิ่งเหล่านี้เรา

ได้กระทำในปลายปี 1948-49-50 และเรื่อยมาถึงปี 1950 กว่า เมื่อได้แก้ไขมาแล้วก็เกิดผลในทางเศรษฐกิจเป็นอันมาก ที่เป็นผลดีก็มี เช่น ก่อนนี้เราต้องพึ่งสินค้าเพียง 3-4 ประเภทเพื่อส่งออก เช่น ข้าว ยาง ดีบุก ไม้สัก เดียวนี้เรามีสินค้าประมาณ 20 ประเภท สำหรับส่งออกสินค้าใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นจากการปฏิรูประบบเศรษฐกิจก็มีข้าวโพด มันสำปะหลัง กระสอบ ป่าน กุ้ง ซีเมนต์ นี่เป็นส่วนดีของการปฏิรูประบบเศรษฐกิจของประเทศของชนรุ่นผม ส่วนที่ไม่ดีก็มีเป็นอันมาก

3. ส่วนที่ไม่ดีเป็นเพราะสมัย 1950-1960 เรายังคำนึงถึงเรื่องการพัฒนาเศรษฐกิจ เราพิจารณาดูรายได้ประชาชาติในส่วนรวม ถ้าเพิ่มขึ้น 10% เราพอใจมาก ถ้าเพิ่มขึ้น 16% ก็ยิ่งพอใจใหญ่ ถ้าที่ไหนเพิ่มขึ้นเพียง 5-6% เราก็ไม่ใคร่พอใจ แม้จะมากกว่าที่อื่นเราก็ไม่พอใจ เราดูตัวเลขรายได้โดยส่วนรวม บางทีเราก็เผลอไป แม้มันจะเพิ่มขึ้น 10% ก็จริง แต่ว่าประชากรเพิ่มขึ้นถึง 4% ในกรณีเช่นนี้เป็นข้อที่บกพร่อง ไม่ใช่แต่จะบกพร่องในประเทศไทยเท่านั้น มันบกพร่องทั่ว ๆ ไปในโลกที่สาม

4. ข้อต่อไปก็คือ เราไปดูเรื่องเฉลี่ย เราไปดูว่าผลของการพัฒนาเศรษฐกิจ ด้วยการเอารายได้ตั้ง แล้วเอาจำนวนพลเมืองทั้งประเทศหาร เราไม่ได้ดูในรายละเอียดว่า ที่กรุงเทพฯ การพัฒนาเศรษฐกิจทำให้คนในกรุงเทพฯ มีรายได้เพิ่มขึ้น 20% ต่อปี แต่ในส่วนอื่นโดยเฉพาะทางอีสานภาคใต้ บางทีเขาอาจจะคิดลบด้วยซ้ำ คิดลบก็เพราะเขาทำมาหากินไม่ได้ เราไม่ได้พิจารณาเหตุในสังคม นั่นก็เพราะเหตุว่า วิธีพัฒนาของเรา ซึ่งทุกวันนี้ยังมีอยู่ เป็นการพัฒนาแบบที่ภาษาเศรษฐศาสตร์เรียกว่า Macro คือดูอย่างหยาบ ๆ เราไม่ได้ดูลึกไปในส่วนละเอียด เพราะฉะนั้น ถ้าเราสร้างสิ่งที่เป็นประโยชน์ให้แก่ทั่ว ๆ ไปแล้ว เราก็สร้างขึ้นมา เช่น ถนน ในการสร้างถนนก็มีคุณค่าสำหรับชาวบ้านที่อยู่ในที่ที่แต่ก่อนไม่มีถนน เดียวนี้มีถนน แต่คนที่ได้รับประโยชน์มากที่สุดก็คือพวกชาวกรุงเทพฯ หรือภาคกลางหรือแม้แต่ชาวท้องถิ่นที่มีเงินมากกว่าคนอื่นที่มีสติปัญญา มากกว่าคนอื่น สามารถที่จะใช้ถนนนั้นประกอบกิจกรรมของเขา นำเอาพืชผลของชาวบ้านออกสู่ตลาด และได้กำไรมากกว่าคนที่ทำงานอยู่ในนั้น นี่เป็นสิ่งที่ตอนหลังเราคิดว่า การพัฒนาที่วันนี้จะได้ผลดีก็ตาม ประเทศไทยคุยกับประเทศเอเชียว่าไม่มีประเทศที่โหดกว่าไทยแล้ว นอกจากไต้หวันและเกาหลีในบางโอกาส เพราะเหตุว่าตัวเลขของเราขึ้นสูงอย่างมาก แต่ถ้าเราดูเจาะลึกเข้าไปในรายละเอียดแล้ว จะเห็นว่าเราทำผิดพลาดประการ เนื่องด้วยไม่พิจารณาถึงด้านสังคม เนื่องด้วยไม่มีการพิจารณาอย่างที่ท่านผู้ว่าราชการจังหวัดกล่าวเมื่อกี้ว่าการพัฒนานั้นคือช่วยให้คนเขาช่วยตัวเองได้ ด้วยการศึกษ การอนามัย

5. เราไม่ได้คิดอย่างนั้น เราคิดว่าถ้าเราพยายามทำแบบ Free Trade เพื่อป้องกัน
อภิสิทธิ์ วางมาตรการทั่ว ๆ ไป แบบที่เรียกว่าพื้นฐาน (Infrastructure) แล้ว มันจะได้ทั่ว
ถึงกัน การค้นหาเป็นเช่นนั้นไม่ มันไม่ทั่วถึง จึงมาคิดว่าจะมีอะไรอีกไหม สิ่งที่เราทำ
วิธีการพัฒนาของบ้านเมืองนั้นก็ถูกต้อง ถ้าไม่ทำให้เกิดความยุติธรรมในการประกอบ
การเศรษฐกิจ มันก็มีอภิสิทธิ์เกิดขึ้นถ้าไม่ทำให้บัญชีมันดีขึ้น ไม่สร้างถนนให้มากขึ้น
ไม่สร้างเขื่อน ไม่สร้างรถไฟ บ้านเมืองก็จะเจริญไม่ได้ แต่ที่สำคัญก็คือการเฉลี่ยราย
ได้ให้ทั่วถึงกัน และมีการพัฒนาทางสังคมเฉพาะอย่างยิ่งพัฒนาตัวบุคคลขึ้นไปด้วย
เหตุฉะนี้ แม้นในสหประชาชาติ เวลาเขาวางแผนให้ประเทศต่าง ๆ เกิดการพัฒนาในปี
1960 ก็ยังหลงอยู่ในแง่ของตัวเลขรายได้ประชาชาติของแต่ละชาติ แต่ในปี 1970 สห
ประชาชาติได้ออกคำประกาศขึ้นใหม่ ซึ่งแสดงถึงรายละเอียดว่า จำเป็นต้องมีการ
พิจารณารายละเอียดเกี่ยวกับการพัฒนาทางสังคมให้เกิดขึ้นด้วย คำประกาศนี้เป็น
เอกสารของสหประชาชาติซึ่งสามารถค้นดูได้

6. ทางด้านประเทศไทยเรา รัฐบาลได้ตั้งหน่วยงานต่าง ๆ ขึ้น เช่น สำนักงาน
เร่งรัดพัฒนาชนบท กรมประชาสงเคราะห์ ซึ่งมีมานานแล้ว ได้ทำกิจกรรมต่าง ๆ เพิ่ม
ขึ้น โครงการพัฒนาชุมชนซึ่งเกิดขึ้นปลายปี 1958-59 ก็เกิดขึ้น ซึ่งมีหลักการอย่างเดีย
วกัน คือการที่จะไปช่วยเหลืออย่างกวาด ๆ ไปนั้นใช้ไม่ได้ ต้องช่วยในรายละเอียด สำนัก
งานเยาวชนแห่งชาติ ซึ่งเกิดขึ้นทีหลัง ก็ได้ทำงานในเรื่องนี้ก็เป็นสิ่งที่รัฐบาลได้กระทำ
ซึ่งผมไม่จำเป็นต้องกล่าว แต่สิ่งที่ผมได้เกี่ยวข้องกับอยู่ 3 โครงการ คือ

7. โครงการที่ 1 คือ โครงการบัณฑิตอาสาสมัคร มีอายุประมาณ 8 ปี ในขณะ
นี้โครงการบัณฑิตอาสาสมัครนี้ ตั้งใจว่าจะเป็นโครงการที่ให้การศึกษาอย่างเดียว
ส่วนการพัฒนานั้นปล่อยให้เป็นเรื่องสืบเนื่องต่อไป จึงได้วางเป้าหมายไว้ว่าเป็นการฝึก
ให้บัณฑิตรู้จักไปอยู่ในชนบท ทำไมจึงได้วางหลักไปในแง่นี้ เพราะเหตุว่าในโลกของ
ประเทศกำลังพัฒนาอยู่นี้ ในขณะนั้นได้มีข้อกล่าวหากันอยู่มากว่า พวกเราที่มีวิชา
เรียนกันอยู่ในมหาวิทยาลัยแล้ว ไม่เคยได้ออกไปช่วยบ้านเมือง หมอก็ไม่ออกไปชนบท
อยู่แต่กรุงเทพฯ วิศวกรก็หาอยากเต็มทีที่จะออกไป ครูก็ไม่อยากออก บางทีมีชื่ออยู่ใน
ชนบท แต่ตัวอยู่ในกรุงเทพฯ แม้นักเศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์ ก็ไม่ออกชนบทที่เป็นข้อ
เสียหาย ในขณะเดียวกันนิสิตนักศึกษาทั้งหลาย ในขณะที่เล่าเรียนกัน ก็มีความใคร่ที่
จะออกไปในชนบท เราจึงทำทนายพวกที่ออกไปในชนบท ชนิดที่ไปตั้งค่ายในระหว่างวัน
หยุดเรียน ทำทนายว่าถ้ากล้าดี อย่าไปเป็นกลุ่มฉิว ให้ไปคนเดียว เรามอบบรมแล้วออกไป
คนเดียว ไปฝึกตัวของตัวให้สามารถอยู่ในชนบทได้ แล้วต่อไปก็จะได้ออกไปสู่การ

บริหารบ้านเมืองในทางชนบท โครงการนี้ต้องการฝึกบัณฑิตอาสาสมัครให้ออกชนบทได้ ในช่วงระยะ 7-8 ปีที่ผ่านมา สถิติปีเฉพาะปีที่ 6 จะเห็นว่า บัณฑิตอาสาสมัครที่ผ่านไปจากโครงการบัณฑิตอาสาสมัครอย่างน้อย 65% หรือ 70% ได้กลับสู่ชนบทอย่างเดิม ซึ่งนับว่าเป็นเปอร์เซ็นต์ที่น่าพอใจพอใช้

8. โครงการที่ 2 ที่เกิดขึ้นพร้อม ๆ โครงการบัณฑิตอาสาสมัคร คือ โครงการมูลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทย ต่อมาก็ได้รับพระมหากรุณาธิคุณรับไว้ในพระบรมราชูปถัมภ์ โครงการนี้มีลักษณะผิดจากโครงการบัณฑิตอาสาสมัคร ก็คือว่า เราต้องการให้ชาวชนบทไม่ได้เป็นผู้รับอย่างเดียว ได้รับความช่วยเหลือก็จริงในตอนต้น ๆ แต่ให้ช่วยตัวเองได้ เราถือหลักตามหลักของ ดร. James Yen ชาวจีน ซึ่งอายุประมาณ 90 ปีแล้ว ถือหลักในการพัฒนาชนบท 4 ประการ คือ (1) การอนามัย (2) การศึกษา (3) การอาชีพ (4) การช่วยตัวเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน นี่เป็นหลักของดร. Yen ซึ่งพยายามแพร่เรื่องมูลนิธิบูรณะชนบทในประเทศต่าง ๆ มักจะใช้คำภาษาอังกฤษว่า RRM คือ Rural Reconstruction Movement สำหรับไทยเรา TRRM เรียกว่า Thailand Rural Reconstruction Movement ซึ่งเป็นหน่วยที่ 2 ที่ Dr. Yen ได้สร้างขึ้น หน่วยแรกคือ PRRM หรือ Phillipines Rural Reconstruction Movement และหลังจากไทยก็ยังมี RRM ในประเทศต่าง ๆ อีกหลายแห่ง เช่น กานา โคลัมเบีย แต่มูลนิธิบูรณะชนบทก็มีจุดมุ่งหมายอย่างที่ท่านผู้ว่าราชการจังหวัดได้กล่าวถึง คือ พยายามให้ชาวชนบทได้ช่วยตัวเอง และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ถ้าจะประเมินผลมูลนิธิบูรณะชนบทขณะนี้ผมยังพูดได้ว่ามูลนิธิบูรณะชนบทยังไม่ประสบผลสำเร็จในจุดมุ่งหมายของเรา เพราะเหตุที่เราดำเนินการอยู่ในชัณษาท 14 แห่ง อุทัยธานี 1 แห่ง เรายังไม่สามารถที่จะถอนบูรณาการของเราออกจากหมู่บ้านแม้แต่แห่งเดียว เพราะอย่างนั้น จุดมุ่งหมายของการพัฒนาชนบทอยู่ที่ให้เขาช่วยตัวเองได้ ขณะนี้ยังคุยไม่ได้ว่า สำเร็จ แต่เราก็กำลังเรียนรู้ว่า ทำอย่างไรจึงจะให้ชาวบ้านเขาช่วยตัวเองได้ ทำอย่างไรชาวบ้านจึงจะรวมตัวเป็นกลุ่มเป็นก้อนเพื่อช่วยเหลือตัวเอง แล้วเราค่อย ๆ ถอนตัวออกมาทีละน้อย แล้วไปทำที่อื่นด้วย แต่เท่าที่ดังมา 7-8 ปีนี้ ยังไม่สามารถที่จะกระทำได้

9. โครงการต่อไป คือ โครงการบูรณะชนบทลุ่มน้ำแม่กลอง นี่เป็นโครงการของ 3 มหาวิทยาลัย ซึ่งหนักไปทางด้านวิชาการมากกว่า เราจับลุ่มน้ำแม่กลอง ซึ่งประกอบด้วย 7 จังหวัดเป็นตัวอย่างในการพัฒนา สามมหาวิทยาลัยที่ร่วมกันคือ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดลและมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ท่านคงจะเข้าใจแล้วว่า มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์นั้นเชี่ยวชาญทางด้านสังคมศาสตร์ เกษตรศาสตร์เชี่ยวชาญ

ทางการเกษตร และมหาวิทยาลัยมหิดลเชี่ยวชาญด้านการอนามัยวัตถุประสงค์ของโครงการซึ่งมีลักษณะคล้าย ๆ กับที่ 2 โครงการ กำลังทำ คือ รวมประกอบกันเพื่อให้เกิดหลัก 4 ประการแล้วเอาไปใช้ แต่จุดมุ่งหมายของโครงการแม่กลองผิดกับจุดมุ่งหมายของโครงการบัณฑิตอาสาสมัครและโครงการมูลนิธิบูรณะชนบท ตรงที่โครงการแม่กลองต้องการจะอิงรัฐบาลเป็นหลัก กล่าวคือ 3 มหาวิทยาลัยเป็นผู้ที่จะไปศึกษารายละเอียดในหมู่บ้านต่าง ๆ ได้มีการทดลองในด้านการปลูกพืช มีการทดลองเอาอาสาสมัครด้านอนามัยไปทำงาน มีการทดลองในแง่ที่ว่าทำอะไรจึงทำให้ประชาชนมีการศึกษาดีและใช้บริการของรัฐอย่างดีด้วย เมื่อถึงขั้นหนึ่ง ขณะนี้ถึงเวลาที่จะนำเรื่องทั้งหลายเหล่านี้ไปให้กับกระทรวงทบวงกรม ไม่ว่าจะเป็นกระทรวงมหาดไทยก็คือกระทรวงเกษตร ซึ่งประกอบด้วยกรมที่สำคัญ ๆ เกี่ยวกับที่ดิน และน้ำ กระทรวงสาธารณสุขหรือกระทรวงศึกษาธิการ เวลานี้เรามีการติดต่อกันอยู่ โดยเฉพาะ พยายามที่จะติดต่อกับสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เพื่อจะให้มันเป็นแกนนำ และเมื่อ 3 มหาวิทยาลัยได้ดำเนินการไปพอสมควรแล้ว ก็สามารถจะวางแผนร่วมกับกระทรวงทบวงกรมต่าง ๆ เพื่อที่จะยกให้กับสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ เอาเข้าไปวางแผนอยู่ในแผนการพัฒนา เสร็จแล้วกระทรวงทบวงกรมต่าง ๆ ที่ทำงานร่วมกับ 3 มหาวิทยาลัยขณะนี้นั้น ก็จะได้เป็นผู้ดำเนินการต่อไป

10. ทำไมถึงมีความจำเป็นที่ 3 มหาวิทยาลัยจะต้องเข้าไปทำ ทั้งนี้เพราะเหตุว่าการใช้วิชาการเข้าไปดีกว่าการที่เราจะไปเดาเอาว่า ควรจะทำอย่างนั้นอย่างนี้ เราเข้าไปดูรายละเอียดเลย อีกประการหนึ่ง คือ เราต้องใช้หลักการว่า เราเข้าไปสนิทสนมกับชาวบ้าน เพื่อที่จะได้รู้ความต้องการและทักษะของชาวบ้านในการที่เขาจะพัฒนาของเขาเอง สำหรับราชการมีความใกล้ชิดกับชาวบ้านพอสมควร แต่คิดว่าการที่อาสาสมัครที่เป็นอาจารย์ก็ดี นักศึกษาก็ดี เข้าไปอยู่กับชาวบ้านก็จะได้รับข้อมูลที่ใกล้ชิดและละเอียดยิ่งขึ้น โครงการนี้ยังประเมินผลไม่ได้ เพราะเหตุที่ยังอยู่ในขั้นที่ดำเนินการอยู่

11. นี่เป็นสิ่งที่ผมใคร่จะเรียนว่า ในเมืองไทยเราทำอย่างนี้ เพื่อที่จะแก้ปัญหาที่ว่าทำไมหนอเรามีโครงการพัฒนามากัง 3 โครงการแล้ว ทำไมบางแห่งจึงได้รวยจนน่าเกลียด เช่นในกรุงเทพฯ ซึ่งเป็นเมืองที่น่าเอ็นดูในระหว่างที่ผมเป็นเด็ก ๆ อยู่ แต่ในปัจจุบันเป็นเมืองที่น่าเกลียดมาก และเป็นพิษเป็นภัยอย่างมาก มันไม่ดีทั้งสองฝ่ายทั้งในด้านที่เงินลงอย่างอีสาน ก็เพราะเหตุที่เราเห็นแล้วว่า ถ้าไม่ไปพัฒนาในรายละเอียดในระดับหมู่บ้านหรือ Grass root คงจะเกิดเรื่องแน่ เกิดเรื่องที่ว่า ชาวชนบทว่างงาน หาที่

ทำกินไม่ได้ ก็ต้องเข้าไปในเมือง ก่อให้เกิดแหล่งเสื่อมโทรมในเมือง เกิดปัญหาความยากจนในเมือง และปัญหาที่สำคัญนั้น จะกระทบกระเทือนถึงปัญหาที่สำคัญในทางการเมืองด้วย คือถ้าเราปล่อยให้คนมี มีขึ้นเรื่อย ๆ และปล่อยให้คนจน จนลงเรื่อย ๆ ในไม่ช้า ประชาคมที่เกิดเหตุอย่างนี้ จะอยู่ได้ด้วยความสงบสุขนั้นหาไม่ได้ มันจะต้องเกิดเรื่องทางการเมืองขึ้นมา และเราก็ไม่ต้องการให้เกิดเรื่องทางการเมืองชนิดนี้ เราจึงพยายามที่จะกระทำที่พูดมาเป็นเฉพาะสิ่งที่ผมรู้ดี ทางด้านบ้านเมืองก็กระทำอยู่ทางด้านเอกชนก็ทำอยู่ และสิ่งที่เราจะเรียกว่าแข่งขันกันก็ไม่เรียก เพราะเราร่วมมือกับทางบ้านเมืองอยู่เสมอ และอย่างที่ท่านผู้ว่าราชการจังหวัดกล่าวเมื่อสักครู่ว่า รัฐบาลจะไปช่วยอยู่ทุกแห่งทุกหน ไม่มีรัฐบาลประเทศไหนจะทำได้ เพราะฉะนั้นเป็นหน้าที่ของมหาวิทยาลัย เอกชน มูลนิธิ ที่จะช่วยเสริมให้กับรัฐบาล โดยไม่ต้องไปแข่งกับรัฐบาลแต่จะร่วมมือซึ่งกันและกัน ในการกระทำเช่นนี้ ผมจะยกตัวอย่างอุปสรรคซึ่งมีอยู่หลาย ๆ ประการ

12. ประการแรก อุปสรรคในด้านการบริหาร แม้แต่มูลนิธิฯ โครงการบัณฑิตอาสาสมัคร โครงการแม่กลอง ก็มีอุปสรรคนี้ ไม่ว่าจะเกิดชุมชนอะไรขึ้นมาที่จะไปทำงานด้วยกันทำไปด้วยความลำบาก การบริหารจำเป็นที่จะต้องแก้ไขให้มีประสิทธิภาพ ให้มีความกลมเกลียวกันให้มีความซื่อสัตย์สุจริตต่อกันและกัน

13. ประการที่สอง การที่จะเอาอาสาสมัครเข้ามาทำ หากคนที่มีจิตใจเข้ามาทำ และมีวิชาความรู้เข้ามาทำนั้นหาไม่ยาก แต่หากคนที่รอบคอบและมีความรู้ประมาณตนหาได้ยากมาก เพราะฉะนั้น ในการพิจารณาคัดเลือกบัณฑิตอาสาสมัครทั้งหลาย เราจึงพยายามคัดเลือกที่เราารู้สึกว่า จะไม่ตั้งตัวเป็นเทวดาไปโปรดสัตว์ในหมู่บ้าน ให้รู้จักประมาณตัว อาสาสมัครต่างประเทศก็คงจะไม่ใช่เทวดาฝรั่งไปโปรดสัตว์ เพราะฉะนั้น เราจะต้องเอาคนที่ตั้งใจจริง ๆ ที่จะทำประโยชน์ให้แก่เพื่อนมนุษย์ นี่เป็นหลักการที่พวกเรายึดถือ

14. อุปสรรคอีกชนิดหนึ่งที่ผมอยากจะพูดถึงในตอนนี ซึ่งเกิดเป็นอุปสรรคแก่บัณฑิตอาสาสมัครไทยก็ดีหรืออาสาสมัครธรรมดาก็ดี คือ อุปสรรคที่เกิดขึ้นหลังวันที่ 14 ตุลาคม 1973 เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ซึ่งในครั้งนั้น ใคร ๆ ก็ยกย่องนักศึกษา อาจารย์ ว่าสามารถเปลี่ยนแปลงประเทศจากเผด็จการมาสู่ระบบประชาธิปไตย นักศึกษาก็ถูกปล่อย หลังจาก 14 ตุลา ไม่เท่าใดทางรัฐบาลก็ยังคงอนุญาตให้นักศึกษาออกไปหัวบ้านหัวเมือง เพื่อไปสอนประชาธิปไตย การสอนประชาธิปไตยนั้นสอนกันไม่ได้ มันเป็นเรื่องของการปฏิบัติ และการที่จะไปสอนประชาธิปไตยโดย

นักศึกษานั้น ยิ่งไม่น่ากระทำใหญ่ เพราะพอนักศึกษาไปถึงหัวบ้านหัวเมือง ไปพบความอยุติธรรมที่เกิดขึ้นในสังคม ไปดูความบกพร่องของข้าราชการ การไม่รู้จักรัฏฐประมาณ ตนทำให้นักศึกษาเที่ยวได้ไปค่าคนนั้นคนนี้ ไปดำเนินคดียื่นระบบการปกครอง ไปดำเนินคดียื่นนายทุน คักคินา ขุนศึก จนกระทั่ง เกิดปฏิกิริยาของข้าราชการโดยทั่วไป และปฏิกิริยาของประชาชนโดยทั่วไปก็เกิดขึ้น ชาวบ้านชาวเมืองนั้น ขณะที่นักศึกษายังมีฤทธิ์อยู่ เขาก็ว่าดีเหมือนกัน กับผู้ใหญ่บ้านคนที่เขาไม่ชอบ เมื่อไปค่าผู้ใหญ่บ้านคนนั้น เขาก็ชอบ แต่ว่านักศึกษาไปอย่างมาก 2-3 สัปดาห์ พอกลับมาแล้วผู้ใหญ่บ้านก็ยังอยู่ ชาวบ้านก็ยังอยู่ นักศึกษาเหล่านี้ไปทำโทษมากกว่าไปทำคุณ ถึงแม้ว่าจะมีใจสุจริตอย่างเต็มที่ แต่ผมก็คิดว่าบางแห่งไม่สุจริตและไม่รอบคอบ จึงทำให้เกิดปัญหานี้ขึ้น

15. แม้แต่ทุกวันนี้ อย่างพวกบัณฑิตอาสาสมัครไปด้วยจิตใจสุจริต มีระเบียบวินัยที่จะไปพูดถึงเรื่องการเมือง ก็ยังมีอุปสรรคอยู่ 2 ข้อ

16. ข้อหนึ่ง คือ ในท้องที่ที่ไปปฏิบัติการนั้นอาจจะมีนักศึกษาปลอม (คนหนุ่ม ๆ สาว ๆ กลายเป็นนักศึกษา ไปทั้งนั้น ไม่ว่าจะเข้ามหาวิทยาลัยหรือไม่ก็ตาม) อาจจะไปปลอมไปปลุกระดม เขาก็เลยเป็นห่วง ต้องคอยดูว่า จะเป็นพวกนั้นหรือเปล่า เพราะฉะนั้น การทำงานก็ลำบากมาก

17. อีกอย่างหนึ่ง ก็คือว่า บัณฑิตอาสาสมัครเองไม่ได้ตั้งใจจะไปปลุกระดมมวลชนเพราะเหตุว่าเราได้พยายามที่จะรักษามาตรการไว้มาก เพราะเหตุว่าในโครงการต่าง ๆ ของเราเห็นแล้วว่าบัณฑิตอาสาสมัครไปอยู่ 7 เดือน อายุประมาณ 20 กว่าปี จะไปทำอะไรได้ ไปศึกษาเล่าเรียนดีกว่า เพราะฉะนั้น เราก็พยายามจะให้ระเบียบวินัยมากที่สุด แต่ถึงกระนั้นก็ตาม เนื่องด้วยได้มีความโน้มเอียงไปในทางที่จะแก้ปัญหาของสังคม บางทีเราก็เผลอไป เราเอาหนังสือ “อริบดีย” ไปอ่านในชนบท คนที่เขาเห็นว่าเราอ่านอริบดีย เขาก็คิดว่าเราเป็นพวกอริบดีย บางทีเราติดหนังสือเกี่ยวกับฝ่ายซ้ายเล่มหรือสองเล่มก็เป็นที่ถูกเฟ่งเส็ง เพราะฉะนั้น ในเวลานี้ ทั้งในโครงการแม่กลองและบัณฑิตอาสาสมัครก็ดี เราพยายามป้องกันไม่ให้เกิดความเข้าใจผิดเป็นอย่างมาก แต่ก็ยังมีปัญหาอยู่เรื่อย ๆ

18. สำหรับโครงการมูลนิธิบูรณะชนบทนั้น ส่วนมากบูรณาการก็เป็นผู้สำเร็จการศึกษามาหลาย ๆ ปีแล้ว การเข้มงวดกวดขันอย่างที่ได้ทำในโครงการบัณฑิตอาสาสมัครและแม่กลองก็ดี ก็อาจจะไม่จำเป็น แต่บูรณาการทั้งหลายก็ยังคงต้องสำนึกในหน้าที่ของตน อย่างกระทำการอันใดให้เป็นที่ระแวงสงสัยแก่ชาวบ้าน เเคราะห์ดีที่เรามีผู้ว่าราชการ

จังหวัด ท่านอยู่มาหลายปีและรู้จักเราดี ผมยังหวั่น ๆ อยู่ว่า ถ้าท่านเกิดย้ายไปจังหวัดอื่นแล้ว ใครเข้ามาใหม่ จะลำบากมาก นี่เป็นสิ่งที่พูดด้วยใจจริง

19. ทำไมเราจึงมาประชุมกันในวันนี้ และขอฝากข้อคิดไว้ในการประชุมวันนี้ด้วย

20. สิ่งที่เราเรียกว่า “อาสาสมัคร” เป็นโรคติดคออินหลายประเทศ Peace Corp Volunteer เกิดขึ้น เกิดขึ้นทางเยอรมัน ออสเตรเลีย ประเทศต่าง ๆ ก็มีอาสาสมัครของตนเอง เช่น ไทย เนปาล อินโดนีเซีย บังกลาเทศ เราจึงได้เกิดความคิดขึ้นมาในระหว่างพวกผู้อำนวยการหน่วยงานทั้งหลายว่า เรื่องอย่างนี้น่าจะจัดให้เป็นระเบียบเรียบร้อย ความสัมพันธ์ระหว่างอาสาสมัครต่างประเทศกับอาสาสมัครในประเทศของประเทศต่าง ๆ ก็น่าจะเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ว่าอีกฝ่ายเขาทำอะไรกัน และเราจะได้ออกว่าอย่างนี้ไม่ดี เราทำอย่างนี้ดีกว่า ถึงแม้ในประเทศไทยเองก็มีหลาย ๆ หน่วย ควรจะเรียนรู้ซึ่งกันและกัน เพื่อให้งานทำงานมีประสิทธิภาพขึ้น สำหรับในเอเชียอาคเนย์ก็เกิดมี IDRC ของแคนาดา ที่สนับสนุนให้มีการศึกษาที่เรียกว่า “Study service” ซึ่งเขาจะประชุมในกรุงเทพฯ เดือนนี้ มีหลายประเทศร่วมมือกัน แต่สิ่งที่เกิดขึ้นเป็นงานใหญ่ก็คือเกิดขึ้นที่เวียดนาม มีการประชุมอาสาสมัครทั่วโลก อาจารย์ณัฐไชย คุณพูนศรี ก็ไปกับผมเป็นคนไทย 3 คน หรือ 4 คน ผมจำไม่ได้ เป็นการประชุมขนาดมหึมาทั่วโลก การประชุมแบบนี้จะเอาผลเนื้อถ้อยกระทงความไม่ได้ แต่ก็จุดเริ่มต้นที่จะสร้างสัมพันธ์ไมตรีต่อกัน เพื่อจะรู้จักซึ่งกันและกันว่า ที่นั่นเขามีอะไรกัน หลังจากการประชุม ผมก็ได้รับจดหมายจากอาสาสมัครหลายแห่ง เช่น จากวอชิงตัน บังกลาเทศ อินโดนีเซีย เราเริ่มมีความสามัคคีกันระหว่างอาสาสมัครทั้งหลาย ในเดือนธันวาคมนี้ทางอินโดนีเซียเขาก็เชิญพวกเราไป เพื่อจะได้กระชับความสัมพันธ์กัน ร่วมมือกัน ปรึกษาหารือกันในเรื่องต่าง ๆ นี่เป็นจุดเริ่มต้นอันดี

21. เวลาเรามีการสัมมนาบัณฑิตอาสาสมัคร เราก็ได้เชิญอาสาสมัครต่างประเทศไปร่วมด้วย แต่น้อย และเป็นเรื่องเฉพาะของบัณฑิตอาสาสมัครเสียมากกว่า จึงเสนอว่าเราน่าจะพิจารณากันให้มากกว่านี้ เราจะร่วมมือกันได้อย่างไร เรามีจุดมุ่งหมายอย่างเดียวกัน พูดภาษาและมีความคิดอันเดียวกัน เห็นพ้องต้องกัน แต่มาจากที่ต่าง ๆ กัน ทำไมเราจะสนิทสนมกันมากไม่ได้ เริ่มตั้งแต่การอบรม ท่านที่เป็นอาสาสมัครต่างประเทศก็จะต้องมาอบรมในประเทศไทยระยะหนึ่ง เราจะมีโครงการอบรมร่วมกัน ได้ไหม หรือว่าไม่ได้ หรือมันคนละอย่างกัน เป็นเรื่องที่เราควรจะคิดกัน หวังว่าในที่ประชุมวันนี้ เราน่าจะติดกัน อาสาสมัครไม่ว่าจะมาจากหน่วยไหน เป็นเยาวชนอาสาสมัคร

หรืออาสาสมัครต่างประเทศ จะต้องมีการอบรมทั้งนั้น หลักสูตรของการอบรมนั้น ตรงกันหรือไม่ ผมได้รับหนังสือจากสำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท โดยมีเจ้าหน้าที่ของ ธนาคารโลก 2 คนเข้ามาดู เรียกว่า "Professional Training in Rural Development for Thailand" พลิกดูแล้วรู้สึกว่ามีประโยชน์ อย่างนี้แล้วทำไมเราไม่ถือประโยชน์ที่จะมีการอบรม ร่วมกัน

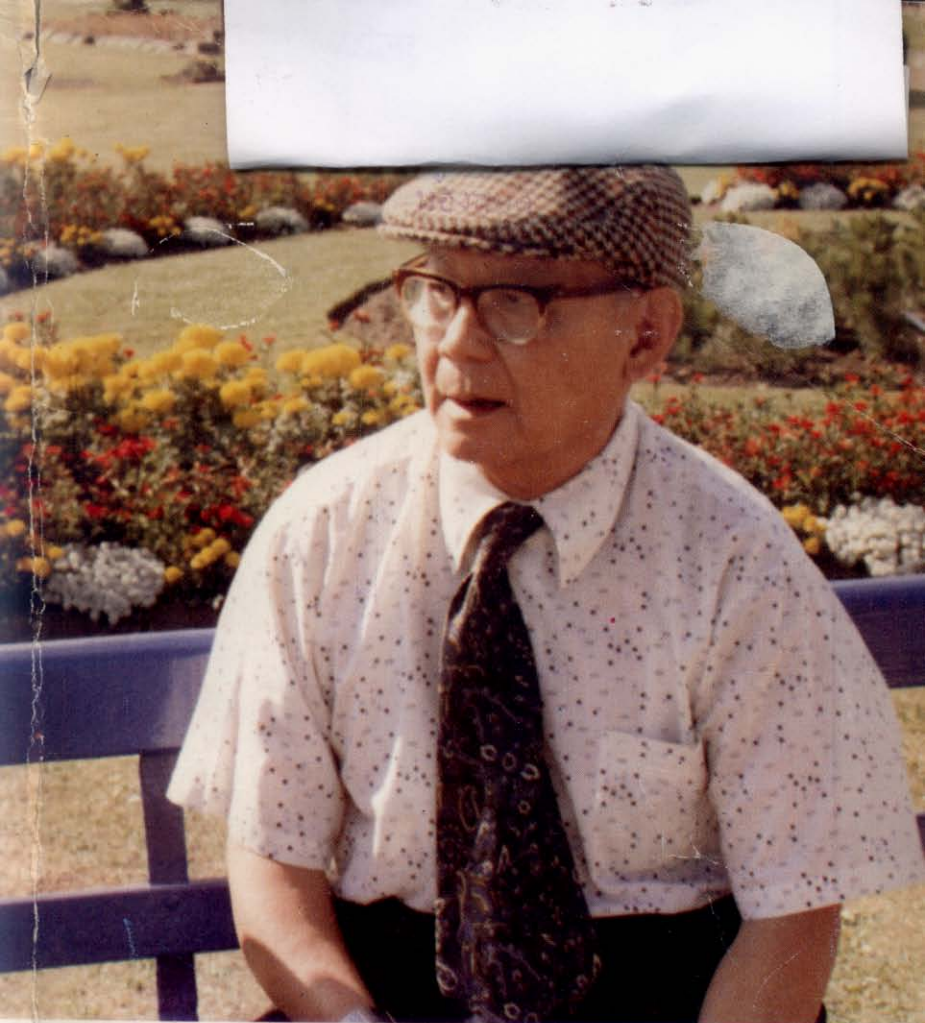
22. เรื่องของการเลือกสถานที่สำหรับอาสาสมัครทั้งภายในประเทศและต่างประเทศจะมีหน่วยกลางอะไรใหม่ที่เป็นผู้พิจารณาว่า นี่เป็นที่ที่เหมาะสมสำหรับไทยควร จะทำอะไร นี่เป็นเรื่องที่คิดว่า น่าจะได้ปรึกษาหารือ ถ้าหากมีหน่วยกลางในเวลานี้ สำนักบัณฑิตอาสาสมัครสอบถามความต้องการไปยังกระทรวงศึกษาธิการ มหาวิทยาลัย สาธารณสุข กรมประชาสงเคราะห์ มูลนิธิชาวเขา แล้วจึงนำเอาเรื่องสถานที่ที่จะไป ปฏิบัติการมาพิจารณา ในระหว่างบัณฑิตอาสาสมัคร ทำไมเราจะได้ว่าอาสาสมัคร อเมริกัน เยอรมัน ไปอยู่ที่นั่น ทำอะไรอยู่ มีบางโรงเรียนขออาสาสมัครทั้งไทยและต่าง ประเทศ เพื่อชื่อเสียงของโรงเรียน อย่างนี้เราควรจะต้องหลีกเลี่ยงหรือไม่ ให้ความต้องการ ของการศึกษา ทางช่องทางในการประสานงาน ในการปฏิบัติงานแต่ละแห่งอาจจะแยกกัน ไปอยู่ แต่ในบางแห่งอาสาสมัครต่างประเทศร่วมกับอาสาสมัครไทยก็จะได้เกิดผล มากกว่างานทั้งสองคน ไม่ใช่ $1 + 1 = 2$ กลับกลายเป็น 3 เช่น พัฒนาชนบทชาว เขา เราน่าที่จะร่วมมือในการปฏิบัติงาน รวมทั้งเราอยากจะได้ว่าคนไทยที่อยู่ในต่างประเทศนั้นเป็นประโยชน์หรือไม่ เรายังเราอย่างไร คุณณรงค์ ซึ่งไปอยู่ในต่างประเทศ คงจะบอกเราได้ เราควรจะต้องหลีกเลี่ยงหรือไม่อย่างไร บัณฑิตอาสาสมัครก็ดี หน่วยพัฒนา กรมอื่น จะส่งคนไปต่างประเทศจะเป็นประโยชน์หรือไม่

23. สิ่งที่เราจะเรียนรู้จากประสบการณ์ของแต่ละคนมีแน่ ทางอเมริกามีหนังสือ และส่งหนังสือมาให้ ทำให้เรารู้จักซึ่งกันและกัน จะเป็นประโยชน์ไหม อังกฤษ อเมริกา เราน่าจะมีความสมานฉันท์กันพอสมควร ถ้าหากพวกท่านกลับมาเมืองไทยอีกครั้ง หนึ่ง องค์การที่เกี่ยวกับอาสาสมัครน่าจะให้ความสนใจกับท่าน ยกตัวอย่าง เช่น

24. คนหนึ่งชื่อ สก็อต แม็กแนบ เป็นนักเรียนแล้วจบไปแล้วกลับไปอเมริกา แต่งงานแล้วกลับมาทำวิจัยที่นี่ ก็เข้ากับบัณฑิตอาสาสมัครได้ดี ก็หวังว่าถ้าเราไปต่างประเทศก็อาจจะพบคนที่มินิสัยใจคอ ประสบการณ์ อย่างเดียวกัน ถ้าเรามีทะเบียนรายชื่ออาสาสมัครต่างประเทศ ที่เคยเข้ามาทำงานในประเทศไทย ก็คงจะเป็นประโยชน์ ผมก็อยากจะพูดให้ท่านทั้งหลายช่วยกันคิดในการประชุมกลุ่มของท่านแล้วนำมาเสนอ ให้เรารู้ว่า เราควรจะต้องร่วมมือกันอย่างไร ●

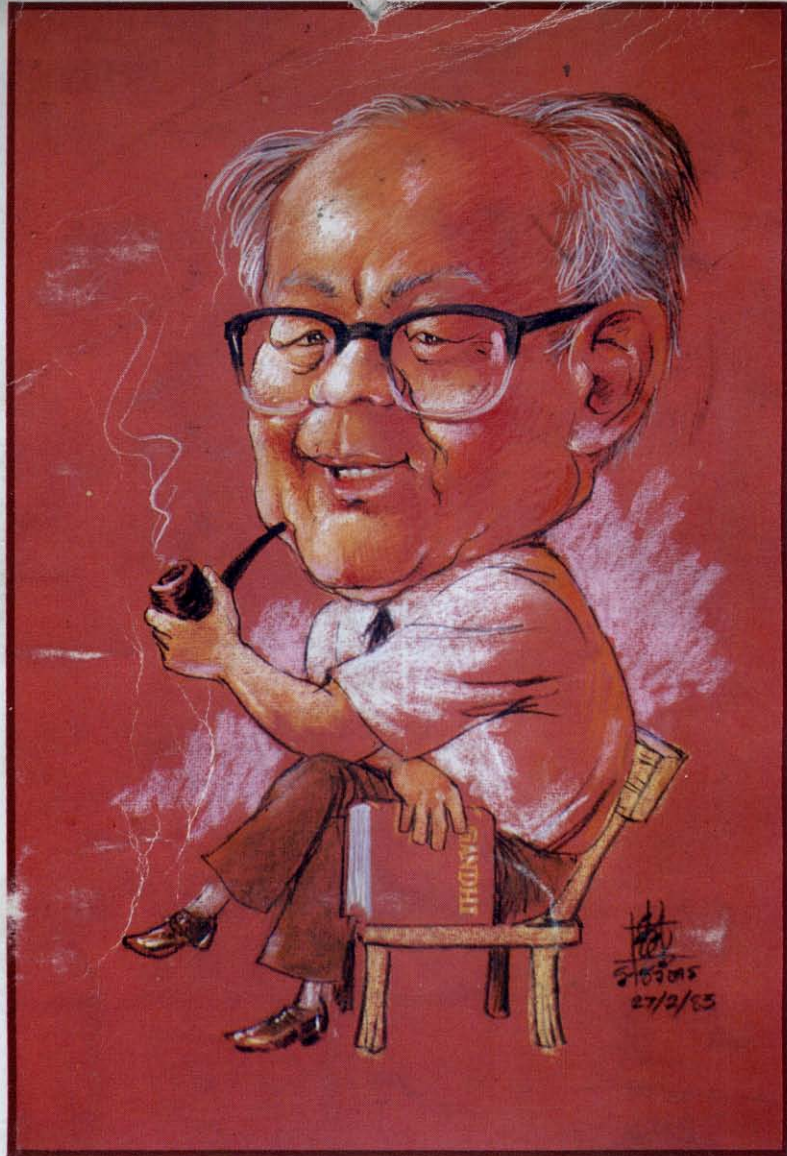
ขอขอบคุณ
สมาคมการค้าผู้ผลิตน้ำตาลไทย
ที่ให้การสนับสนุนอย่างดียิ่ง
ในการจัดพิมพ์หนังสือเล่มนี้

“ผมจำเป็นต้องมีเวลาว่างสำหรับเฟลิตเฟลน
กับครอบครัว มีส่วนสำราญนะที่เชี่ยวชาญ
สามารถมีบทบาทและชมศิลปะวรรณคดี
นาฏศิลป์ ดนตรี วัฒนธรรมต่างๆ
ที่ยังงานวัด งานสอยกระทง งานนักจัดตลก
งานกุศล อะไรก็ได้พอสมควร.

๑
หายใจ ผมตั้ง ๓ การอากาศบริสุทธิ์สำหรับ
เร่สุกข์สำหรับทีม.

(คุณภาพแห่งชีวิต).

ประจักษ์ไปตย เสรีภาพ ของประชาชน
ความสันติสุขและผาสุก ของ ประชาชน
เป็นสิ่ง ที่ผม ปรารถนา
รักและคิดถึง
ป่วย